

DOI 10.33099/2618-1614-2025-30-3-36-44

УДК 355.588:358.4

Є. І. Жилін,*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба,***Р. В. Король,***Командування Повітряних Сил Збройних Сил України,***Р. М. Яцько,***Головне управління державної авіації України,***А. Ю. Задорожна,***Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба,***М. О. Абчугський,***Головне управління технічного оцінювання та контролю якості озброєння та військової техніки*

Аналіз міжнародної нормативної бази з питань пошуково-рятувальної діяльності (Personnel Recovery)

Спроможність здійснення пошуково-рятувальної діяльності є однією з базових вимог до збройних сил держав – членів НАТО. Спрямованість політичного курсу України на набуття членства в НАТО зумовлює актуальність визначення і розвитку ідентичної спроможності для Міністерства оборони і Збройних Сил України. Метою статті є ознайомлення з актуальним станом і складом міжнародної нормативної бази з пошуково-рятувальної діяльності. За результатами досліджень складений перелік основних міжнародних нормативних документів ООН (ICAO-ІМО), ЄС і НАТО з пошуково-рятувальної діяльності, визначені взаємозв'язки між ними, надана коротка характеристика їхнього змісту та області застосування динаміки розвитку. Наведені дані щодо стану та перспектив запровадження міжнародних нормативних документів НАТО у Збройних Силах України.

Ключові слова: взаємосумісність, ІКАО (ICAO), керівні документи, нормативна база, пошуково-рятувальна діяльність, пошуково-рятувальне забезпечення польотів авіації, стандарт НАТО.

© А. Ю. Задорожна, Є. І. Жилін, Р. В. Король, Р. М. Яцько, М. О. Абчугський, 2025

Постановка проблеми. Пошуково-рятувальна діяльність (Personnel Recovery, PR) є складним та багатоетапним процесом [1–4], виконання завдань у межах якого зазвичай потребує залучення різно-рідних сил та засобів.

Практичний досвід пошуково-рятувального забезпечення (ПРЗ) польотів авіації Збройних Сил України (ЗСУ) свідчить, що проведені впродовж 2014–2024 рр. пошуково-рятувальні заходи відбувались у щільній міжвідомчій і міжвидовій взаємодії. Це підтверджується й сучасними світовими тенденціями розвитку систем пошуково-рятувальної діяльності Європейського Союзу (ЄС, The European Union, EU), та Організації Північноатлантичного договору (НАТО, North Atlantic Treaty Organization, NATO) [3–4].

Взаємосумісність та ефективна взаємодія різно-рідних суб'єктів пошуково-рятувальної діяльності забезпечується передусім завдяки дотриманню ними єдиних принципів, стандартів і процедур, а відповідна нормативна база в цьому випадку виконує системо-творчу функцію.

Збройна агресія Російської Федерації проти України загострила багато проблемних питань у системі національної безпеки та оборони держави, зокрема і за напрямом пошуково-рятувального забезпечення (діяльності). Однією з них стала проблема недосконалості нормативної бази щодо пошуково-рятувального забезпечення (діяльності). Сутність проблеми полягає в тому, що існуюча національна нормативна база в більшості своїх вимог поширюється на умови мирного часу і, як наслідок, практично не регулює процедурні питання проведення пошуково-рятувальних операцій у бойових умовах. Це суттєво обмежує розвиток системи пошуково-рятувального забезпечення (діяльності) як на оперативному, так і на тактичному рівнях (тактичні прийоми, способи дій, процедури).

Розв'язання цієї проблемної ситуації полягає в удосконаленні існуючої нормативної бази. Одним зі способів такого вдосконалення є вивчення і запозичення світового досвіду з питань нормативного регулювання пошуково-рятувального забезпечення (діяльності). Актуальність аналізу міжнародної нормативної бази з питань пошуково-рятувальної діяльності також ґрунтується на зобов'язаннях України як члена Організації Об'єднаних Націй (ООН, United Nations, UN) та задекларованого у [5] її прагнення до набуття членства у ЄС і НАТО.

Серед відкритих публікацій останніх років слід звернути увагу на роботу [6], у якій проведений детальний аналіз нормативної бази НАТО з питань пошуково-рятувальної діяльності з урахуванням хронології та перспектив розвитку. Інші роботи за цим напрямом [7–10] хоча й не розкривають сутність питання

нормативної бази, але наголошують на важливості її адаптації до швидкоплинного характеру сучасних умов операційного середовища.

Роботи вітчизняних авторів [11–13] також містять посилання на міжнародні нормативні документи з пошуково-рятувальної діяльності, проте виключно у вузькому контексті їхньої тематики.

Результати досліджень нормативної бази мають обмежений час актуальності, що пов'язано зі змінами стану самого об'єкта досліджень, і тому потребують постійного оновлення з метою врахування світових тенденцій розвитку пошуково-рятувальної діяльності під час проведення досліджень, сприяння підтриманню ситуаційної обізнаності відповідних посадових осіб, ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, а також досягнення взаємосумісності за цим напрямом.

Метою досліджень було визначення складу, обсягу та області застосування міжнародної нормативної бази з питань пошуково-рятувальної діяльності.

Методологія досліджень визначалася прикладними завданнями, що вирішувалися відповідно до мети:

- визначення основних суб'єктів міжнародної нормотворчої діяльності з питань пошуково-рятувальної діяльності;
- визначення переліку і складання бібліографічного опису чинних міжнародних (військових) нормативних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності;

- аналіз структури, обсягу, області застосування і динаміки розвитку міжнародної нормативної бази з питань пошуково-рятувальної діяльності.

У межах визначених завдань автори застосували методи інформаційного (бібліографічного) пошуку, контекстного аналізу, формалізації та узагальнення.

Аналізу підлягали міжнародні (військові) нормативні документи з пошуково-рятувальної діяльності ООН (Міжнародна організація цивільної авіації – International Civil Aviation Organization, ICAO; Міжнародна морська організація – International Maritime Organization, IMO), ЄС (European Defence Agency, EDA) і НАТО.

Усі дані щодо міжнародних нормативних документів одержані з баз даних [14–16], а також з використанням ресурсів [17–18].

Отримання стандартів НАТО і стандартів у сфері оборони держав – членів НАТО для потреб складових сектору безпеки та оборони здійснюється відповідно до [19] через орган військової стандартизації.

Аналіз міжнародної нормативної бази

У межах досліджень розглянуті та проаналізовані 23 документи ICAO-IMO, ЄС і НАТО, включно з тими, що втратили чинність.

Перелік основних чинних міжнародних нормативних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності [3–4, 20–37] наведений у таблиці 1.

Таблиця 1

Чинні міжнародні нормативні документи з питань пошуково-рятувальної діяльності

№ з/п	Позначення та назва документа	Рік видання	Короткий зміст
UN (ICAO-IMO)			
1	CICA. Annex 12 SEARCH AND RESCUE. ANNEX 12 TO THE CONVENTION ON INTERNATIONAL CIVIL AVIATION [20]	2004	Додаток 12 до Чиказької конвенції цивільної авіації. Пошук і рятування. Визначає основні принципи організації ПРЗ польотів цивільної авіації, засади міжнародної та регіональної співпраці за даним напрямом, установлює деякі процедури, зокрема подачі візуальних сигналів тощо. Область застосування: ПРЗ польотів авіації, в основному поза умов збройних конфліктів у межах повноважень ICAO
2	IAMSAR INTERNATIONAL AERONAUTICAL AND MARITIME SEARCH AND RESCUE [21–23]	2022	Сумісна настанова ICAO-IMO з авіаційного і морського пошуку і рятування. Визначає принципи, правила та процедури проведення пошуково-рятувальних робіт. Документ складається з трьох частин, що розкривають питання організації пошуково-рятувальної діяльності на національному, регіональному та міжнародному рівнях, принципи та способи дій пошуково-рятувальних сил, процедури дій осіб, котрі зазнали лиха, відповідно. Область застосування: підготовка та проведення пошуково-рятувальних робіт поза умов збройних конфліктів у межах повноважень ICAO-IMO
EU (EDA)			
1	EU MCPR EU MILITARY CONCEPT FOR PERSONNEL RECOVERY [3]	2018	Воєнна концепція ЄС з пошуково-рятувальної діяльності. Визначає засади організації пошуково-рятувальної діяльності в операціях. Документ містить визначення основних понять, принципи організації пошуково-рятувальної діяльності в операціях ЄС, установлює розподіл повноважень. Область застосування: організація пошуково-рятувальної діяльності в межах повноважень ЄС

Продовження таблиці 1

№ з/п	Позначення та назва документа	Рік видання	Короткий зміст
NATO			
1	AJP-3.7 Ed. B (STANAG 6511) ALLIED JOINT DOCTRINE FOR RECOVERY OF PERSONNEL IN A HOSTILE ENVIRONMENT [4]	2016	Союзна спільна доктрина НАТО з пошуково-рятувальної діяльності в бойових умовах. Визначає основні принципи організації пошуково-рятувальної діяльності в умовах ведення бойових дій. Документ установлює принципи та етапи пошуково-рятувальної діяльності. Визначає типи пошуково-рятувальних дій (операцій), завдання, структуру системи пошуку та рятування в операції угруповання об'єднаних сил. Область застосування: організація пошуково-рятувальної діяльності в межах повноважень НАТО [15]
2	APRP-3.3.7.2 Ed. 1 (STANAG 7225) STANDARDIZATION OF REINTEGRATION [24]	2017	Союзна публікація НАТО з пошуково-рятувальної діяльності. Стандартизація процесу реінтеграції. Містить концепцію реінтеграції особового складу, який перебував в ізоляції та (або) в полоні. Документ визначає структуру та зміст заходів першого етапу процесу реінтеграції, висуває вимоги щодо планування та проведення процесу реінтеграції, обміну інформацією, одержаною від особового складу, який перебував в ізоляції. Область застосування: підготовка та проведення пошуково-рятувальних дій (операцій)
3	APRP-3.3.7.4 Ed. 1 (STANAG 7229) PR STAFFS TRAINING STANDARD [25]	2020	Союзна публікація НАТО з пошуково-рятувальної діяльності. Стандарт підготовки оперативного складу органів військового управління з пошуково-рятувальної діяльності. Визначає вимоги до підготовки оперативного складу органів військового управління з питань пошуково-рятувальної діяльності. Документ установлює обов'язки оперативного складу штабів для командирів усіх рівнів щодо пошуково-рятувальної діяльності, визначає вимоги до рівня їхніх компетенцій. Область застосування: підготовка та проведення воєнних операцій під проводом (можливо контролем або керівництвом) НАТО
4	APRP-3.3.7.5 Ed. 2 (STANAG 7196) THE NATO SURVIVAL, EVASION, RESISTANCE AND EXTRACTION (SERE) TRAINING STANDARD [26]	2024	Союзна публікація НАТО з пошуково-рятувальної діяльності. Стандарт підготовки НАТО з виживання, уникнення захоплення в полон, стійкості в полоні та евакуації (SERE). Визначає процес підготовки з виживання, уникнення захоплення в полон, стійкості в полоні та евакуації (SERE). Документ установлює принципи, напрями, види та зміст підготовки SERE. Ставить кваліфікаційні вимоги до слухачів та інструкторів SERE. Область застосування: підготовка особового складу до участі в операціях під проводом НАТО
5	APRP-3.3.7.7 Vol. I Ed. A, Vol. II Ed. A, Vol. III Ed. A (STANAG 7233) NATO PERSONNEL RECOVERY TACTICS, TECHNIQUES AND PROCEDURES [27-29]	2020	Союзна публікація НАТО з пошуково-рятувальної діяльності. Тактика, методи і процедури з пошуку і рятування особового складу. Визначає тактику проведення пошуково-рятувальних дій (операцій) у бойових умовах. Документ складається з трьох частин, що розкривають питання організації пошуку та рятування ізолюваного особового складу в об'єднаному угрупованні військ (сил), тактики дій пошуково-рятувальних сил та ізолюваного особового складу відповідно. Частина 1 має обмежений доступ для держав-партнерів НАТО. Область застосування: підготовка та проведення воєнних операцій під проводом НАТО
6	APRP-3.3.7.9 Ed. A (STANAG 3295) HORSE COLLAR/RESCUE STROP TYPE HELICOPTER HOISTING GEAR [30]	2021	Союзна публікація НАТО з пошуково-рятувальної діяльності. Рятувальна петля типу «Horse Collar» вертолітної лебідки. Визначає загальні вимоги до рятувальної петлі вертолітної лебідки (типу «Horse Collar») Область застосування: евакуація особового складу із застосуванням вертольоту

Закінчення таблиці 1

№ з/п	Позначення та назва документа	Рік видання	Короткий зміст
7	AD 080-101 ACO DIRECTIVE PERSONNEL RECOVERY IN NATO OPERATIONS [31]	2015	Директива Стратегічного командування НАТО з операцій. Організація пошуково-рятувальної діяльності в операціях НАТО. Визначає основні принципи пошуково-рятувальної діяльності в НАТО, встановлює розподіл повноважень і відповідальності між органами та установами НАТО. Область застосування: організація пошуково-рятувальної діяльності в межах повноважень НАТО
8	AM 080-071 ACO MANUAL PERSONNEL RECOVERY IN NATO OPERATIONS [32]	2016	Настанова з організації пошуково-рятувальної діяльності в операціях НАТО. Визначає порядок підготовки та проведення пошуково-рятувальних дій (операцій), розподіляє завдання та повноваження між органами управління, пошуково-рятувальними силами та ізольованим особовим складом. Область застосування: підготовка та проведення воєнних операцій під проводом НАТО
9	STANAG 7007 Ed. 3 COVERT SEARCH AND RESCUE ELECTRONIC SYSTEM (CSARES) [33]	2008	Стандарт НАТО. Аварійні радіоелектронні засоби скритного застосування (CSARES). Визначає загальні вимоги до аварійних радіоелектронних засобів скритного застосування. Актуальність документа підтверджена у 2016 р. Область застосування: технічне забезпечення пошуково-рятувальних дій (операцій)
10	ATP-10 Ed. D (STANAG 3552) SEARCH AND RESCUE [34]	1995	Союзна тактична публікація НАТО. Пошук і рятування. Визначає концептуальні основи, тактичні прийоми, процедури та способи проведення пошуково-рятувальних дій (операцій) поза умов збройних конфліктів (впливу противника). Область застосування: підготовка та проведення пошуково-рятувальних дій (операцій) у НАТО поза умов збройних конфліктів (впливу противника). Актуальність документа підтверджена у 2011 р. Оновлене видання даної публікації НАТО перебуває на опрацюванні у відповідному робочому органі НАТО зі стандартизації (Search and Rescue Working Group) [15]
11	ATP-62 (STANAG 7030) COMBAT SEARCH AND RESCUE (CSAR) [35]	2000	Союзна тактична публікація НАТО. Бойовий пошук і рятування. Визначає тактичні прийоми, процедури та способи проведення бойових пошуково-рятувальних дій (операцій). Документ має гриф обмеження доступу НАТО – «Restricted» (для службового користування). Актуальність документа підтверджена у 2003 р. Оновлене видання даної публікації НАТО перебуває на опрацюванні у відповідному робочому органі НАТО зі стандартизації (Search and Rescue Working Group) [15]
12	ATP-3.2.49.2.4 Ed. A (STANAG 2970) AERIAL RECOVERY EQUIPMENT AND TECHNIQUES FOR HELICOPTERS [36]	2022	Союзна тактична публікація НАТО. Рятувальне обладнання вертольотів та порядок його використання. Визначає стандартизовані вимоги до бортових рятувальних засобів вертольотів і способів їх застосування для евакуації повітряних суден, що зазнали лиха, з важкодоступних районів [15]
13	AAMedP-1.12 Ed. B (STANAG 3745) MEDICAL TRAINING AND EQUIPMENT REQUIREMENTS FOR SEARCH AND RESCUE (SAR) AND COMBAT SEARCH AND RESCUE (CSAR) MISSIONS [37]	2024	Союзна публікація НАТО з медичних питань. Вимоги до медичного обладнання і підготовки пошуково-рятувальних груп для проведення пошуково-рятувальних та бойових пошуково-рятувальних дій (операцій). Визначає загальні вимоги до медичного обладнання та відповідної підготовки пошуково-рятувальних груп для проведення пошуково-рятувальних та бойових пошуково-рятувальних дій (операцій). Область застосування: підготовка пошуково-рятувальних сил та їхнє забезпечення

Наведений у таблиці 1 перелік чинних нормативних документів містить посилання на актуальні міжнародні нормативні документи з питань пошуково-рятувальної діяльності. Зауважимо, що для ефективного використання зазначених документів на практиці їх потрібно перевірити згідно з офіційними виданнями. Якщо документ, на який є посилання, замінений новим або до нього внесені зміни, застосовується його нова редакція, яка охоплює зміни, що відбулися.

Область застосування наведених вище документів може бути умовно поділена на дві частини: Permissive environment (мирний час, поза умов збройних конфліктів) і Hostile environment (умови збройних конфліктів, проведення воєнних операцій). Відповідний розподіл міжнародних нормативних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності за областю їхнього застосування наведений на рисунку 1.

Як видно з рисунка 1, розподіл нормативних документів за областю застосування в деяких випадках є умовним. Наприклад, це стосується документів ІСАО-ІМО [20, 21], які в основному визначають принципи та процедури мирного часу, проте містять і положення щодо особливостей здійснення пошуково-рятувальної діяльності в умовах збройних конфліктів. Ключові (доктринальні) документи НАТО та ЄС [3, 4, 31] призначені насамперед для застосування в межах воєнних операцій НАТО, проте містять указівки стосовно зобов'язань щодо здійснення пошуково-рятувальної

діяльності поза меж воєнних дій на рівні національної відповідальності. Зазначене свідчить про високий рівень розвитку сучасної міжнародної нормативної бази з пошуково-рятувальної діяльності, що перекриває весь спектр організаційних питань для будь-яких умов операційного середовища та рівнів управління.

Наявність перехресних посилань між нормативними документами ООН, ЄС і НАТО з пошуково-рятувальної діяльності опосередковано свідчить про їхню взаємопов'язаність та гармонізацію (рис. 2).

На рисунку 2 безперервними і пунктирними лініями позначено прямі та опосередковані посилання відповідно.

Хронологічний аналіз запровадження міжнародних нормативних документів дає підстави оцінити в загальному вигляді актуальність і динаміку розвитку пошуково-рятувальної діяльності на світовому рівні (рис. 3).

Для цього аналізу використовувалися не лише чинні документи, а й їхні попередні редакції та документи, що втратили чинність. На рисунку вони позначені пунктирним контуром.

Сучасна нормативна база з питань пошуково-рятувальної діяльності бере свій початок з другої половини ХХ століття, проте, як свідчать результати аналізу, період її активного розвитку припадає на 2000-ні роки та період після 2015 р. Слід припустити, що це пов'язано зі змінами в міжнародній безпековій обстановці, зокрема з результатами проведення міжнародних воєнних операцій у Югославії, Іраку, Афганістані, збройними конфліктами, пов'язаними з агресією Російської Федерації проти Грузії та України.

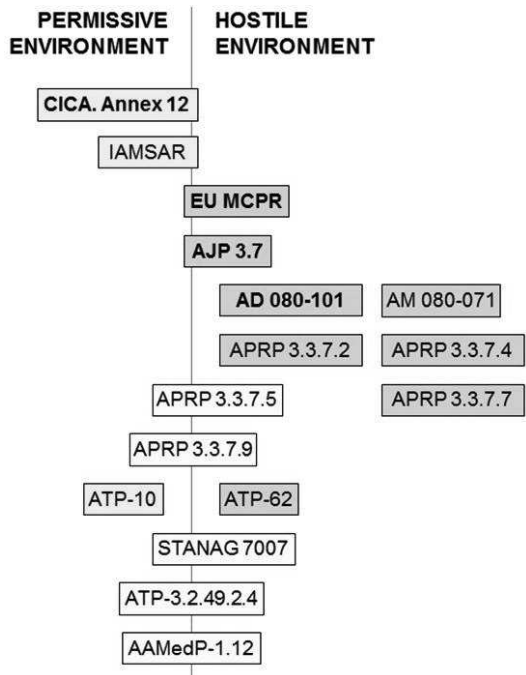

Рис. 1. Розподіл міжнародних нормативних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності за областю застосування

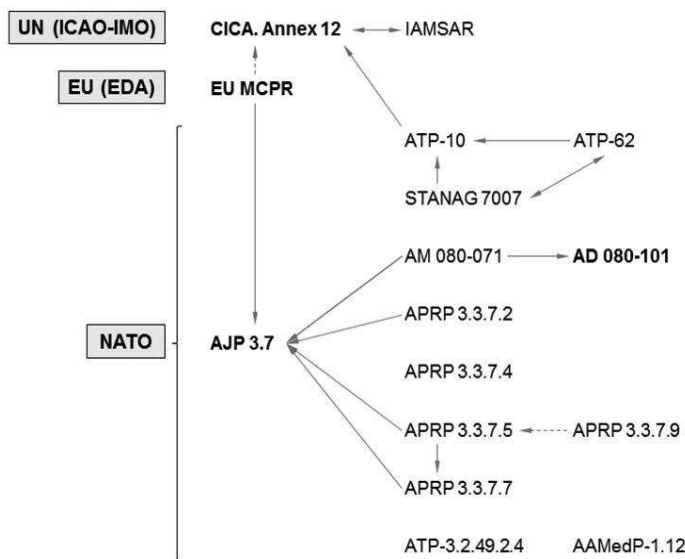

Рис. 2. Схема перехресних посилань на міжнародні нормативні документи з питань пошуково-рятувальної діяльності

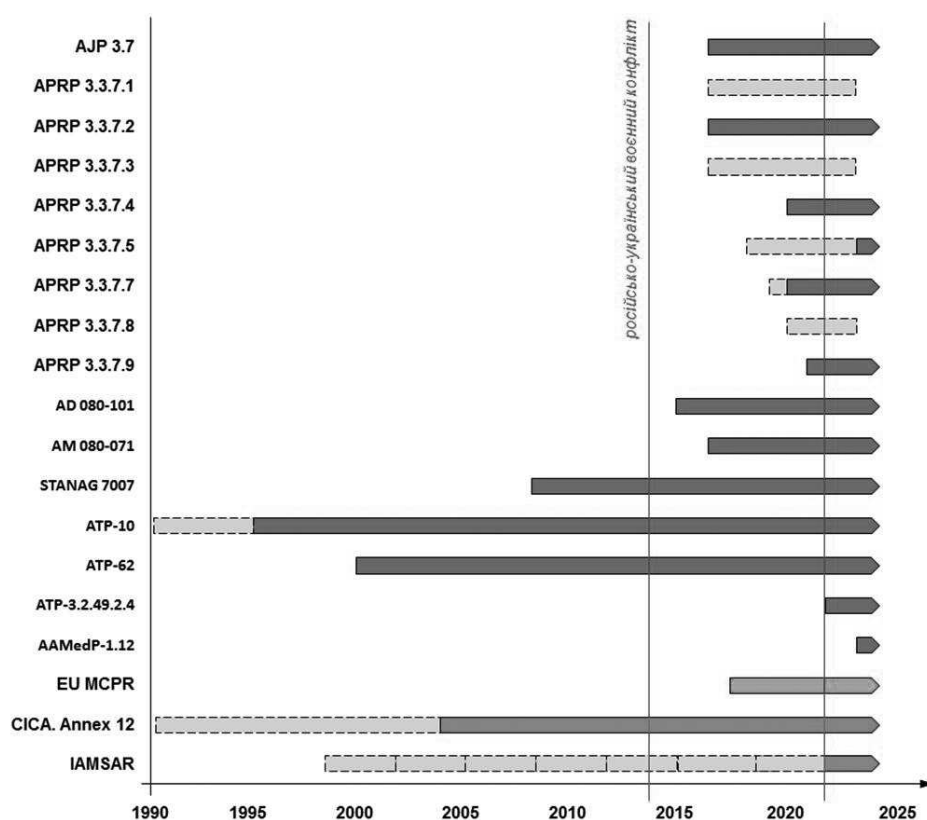

Рис. 3. Хронологія запровадження міжнародних нормативних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності

Зокрема для наочності на *рисунку 3* вертикальними лініями позначений час початку збройної агресії (2014) та повномасштабного вторгнення (2022) Російської Федерації на територію України.

З точки зору організації міжнародної взаємодії з питань запровадження міжнародних нормативних документів у Збройних Силах України потребує уваги питання визначення відповідальних за цей напрям органів ООН, ЄС і НАТО.

ІКАО та ІМО є спеціалізованими установами ООН, які в межах своїх компетенцій розробляють і запроваджують нормативні документи з питань авіаційного і морського пошуку та рятування (Search and Rescue, SAR) [20–23]. Ця діяльність здійснюється через Об'єднану робочу групу з гармонізації нормативної бази щодо авіаційного та морського пошуку і рятування (ICAO/IMO Joint Working Group on Harmonization of Aeronautical and Maritime Search and Rescue). Окремо розробка документів ІКАО здійснюється через роботу експертних груп (Technical Panels) у складі авіанавігаційної комісії ІКАО (Air Navigation Commission, ANC) із залученням експертів регіональних бюро [38]. Крім того, для розробки рекомендацій зі специфічних питань, таких як проведення пошуково-рятувальних робіт під час військових конфліктів, ІКАО залучає інші

міжнародні організації, наприклад Міжнародний комітет червоного хреста (МКЧХ, International Committee of the Red Cross, ICRC).

Воєнна концепція ЄС із пошуково-рятувальної діяльності [3] розроблена робочою групою (Project Team Personnel Recovery, PT PR) Європейської оборонної агенції (European Defence Agency, EDA) за участю фахівців Європейського центру з пошуково-рятувальної діяльності (European Personnel Recovery Centre, EPRC) [39] та за погодженням з Воєнним комітетом ЄС (European Union Military Committee, EUMC).

Документи НАТО за напрямом пошуково-рятувальної діяльності (PR та SAR) [4, 24–37] розроблені Військовим комітетом НАТО (NATO Military Committee, MC) і Командуванням НАТО з операцій (Allied Command Operations, ACO), зокрема їхніми уповноваженими органами: Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, SHAPE); радою зі стандартизації Повітряних Сил (ПС) Військового комітету НАТО (Military Committee Air Standardization Board, MCASB) та робочою групою з питань пошуково-рятувальної діяльності (Personnel Recovery/Search and Rescue Working Group, PR/SARWG). Розробка нормативних документів із цих питань здійснюється

зазначеними органами із залученням широкого кола експертів, зокрема зі складу Об'єднаного центру вивчення та запровадження досвіду ПС (Joint Air Power Competence Centre, JAPCC) [40] та Європейського центру з пошуково-рятувальної діяльності (EPRC) [39].

Результати запровадження стандартів НАТО

Практичний досвід свідчить, що відпрацювання нормативних документів потребує відносно великих часових ресурсів та залучення широкого кола висококваліфікованих спеціалістів. Одним зі способів, що дає змогу скоротити обсяги ресурсів на відпрацювання нормативних документів, а також сприяє досягненню взаємосумісності з державами – членами НАТО, є запровадження кращих міжнародних стандартів у певній галузі. Правила та методи ухвалення міжнародних і регіональних нормативних документів в Україні регламентується ДСТУ 1.7:2015 [41], а в межах військової стандартизації – [19].

На сьогодні активно тривають роботи щодо запровадження у Збройних Силах України стандартів НАТО за напрямом пошуково-рятувальної діяльності.

Станом на сьогодні, відповідно до [19] визначений перелік із 13 міжнародних військових стандартів (ВСТ), які можуть становити інтерес із погляду їх запровадження ЗСУ за напрямом пошуково-рятувальної діяльності [4, 24–37], з них:

- замовлено 13 та отримано 10 міжнародних ВСТ [4, 24–32, 34, 37];
- вивчено, опрацьовано і розроблено рекомендації щодо доцільності запровадження 7 міжнародних ВСТ [4, 24–30, 34];

- розроблено на основі міжнародних ВСТ 4 відповідні національні нормативно-правові акти чи документи з військової стандартизації, з них зі ступенем відповідності IDT (ідентичний) – 1, MOD (модифікований) – 1, NEQ (нееквівалентний) – 2;

- проінформовано Офіс НАТО зі стандартизації щодо запровадження двох стандартів НАТО за напрямом пошуково-рятувальної діяльності.

Перелік основних документів з питань пошуково-рятувальної діяльності в ЗСУ, розроблених з використанням стандартів НАТО упродовж 2018–2024 рр., наведений у таблиці 2.

Наявна позитивна тенденція щодо запровадження документів НАТО за напрямом пошуково-рятувальної діяльності в Збройних Силах України, а також обсяг виконаних робіт з їх опрацювання дає змогу допустити, що більшість із зазначених вище документів будуть ухвалені у ЗСУ в середньостроковій перспективі.

Висновки

Запровадження міжнародних військових нормативних документів у ЗСУ сприяє не лише досягненню взаємосумісності з державами – членами НАТО і ЄС, виконанню міжнародних зобов'язань України як члена ООН, а й удосконалює окремі процеси і структуру ЗСУ, зокрема за напрямом пошуково-рятувальної діяльності з огляду на світовий досвід і найкращі практики. Вітчизняне законодавство у сфері стандартизації не відкидає при цьому модифікацію міжнародних документів для врахування особливостей національної політики, особливостей і набутого досвіду сектора безпеки та оборони України.

Таблиця 2

Документи з питань пошуково-рятувальної діяльності в ЗСУ, розроблені з використанням стандартів НАТО

№ з/п	Позначення та назва національного документа	Ступінь відповідності	Найближчий порівняльний аналог НАТО
1	ВКП 3-00(03).01 Доктрина «Пошук та рятування» [2]	NEQ	AJP-3.7 Ed. B Allied Joint Doctrine for Recovery of Personnel in a Hostile Environment [4] AD 080-101 Personnel Recovery in NATO Operations [31]
2	БП 3-38(01).01 Бойовий статут Повітряних Сил «Пошуково-рятувальні операції» [42]	NEQ	APRP-3.3.7.7 Vol. I–III Ed. A Personnel Recovery Tactics, Techniques and Procedures [27–29] AM 080-071 Personnel Recovery in NATO Operations [30]
3	ВСТ 306.001:2024(01) «Пошуково-рятувальна діяльність. Підготовка з виживання, уникнення захоплення у полон, стійкості у полоні та евакуації (SERE) (STANAG 7196 Ed. 2 / APRP-3.3.7.5 Ed. B «The NATO Survival, Evasion, Resistance and Extraction (SERE) Training Standard», MOD)» [43]	MOD	APRP-3.3.7.5 Ed. B The NATO Survival, Evasion, Resistance and Extraction (SERE) Training Standard [26]
4	ВСТ 01.113.002 – 2023 (02) «Пошуково-рятувальне забезпечення. Керівництво з пошуково-рятувальних операцій (STANAG 3552 Ed. 9 / ATP-10 Ed. D «SEARCH AND RESCUE MANUAL», IDT)» [44]	IDT	ATP-10 Ed. 10 Search And Rescue [34]

За результатами проведених досліджень слід зробити такі висновки:

- сучасна міжнародна нормативна база ООН, НАТО і ЄС із пошуково-рятувальної діяльності поширюється на весь перелік нормативних питань щодо організації для всіх можливих варіантів умов операційного середовища (як у мирний час, так і в умовах збройних конфліктів);

- чинні нормативні документи ООН, НАТО і ЄС із пошуково-рятувальної діяльності є взаємопов'язаними та містять перехресні посилання, що важливо при ухваленні рішень щодо доцільності та черговості їх запровадження;

- міжнародна нормативна база з пошуково-рятувальної діяльності є динамічною системою, яка постійно змінюється та вдосконалюється з урахуванням наявних потреб і набутого досвіду. Зазначимо, що суттєвим фактором впливу на розвиток міжнародної нормативної бази з пошуково-рятувальної діяльності стала збройна агресія Російської Федерації проти України у 2014 р., а також ескалація збройного конфлікту у 2022 р. Тому постійний моніторинг і вивчення міжнародної нормативної бази є актуальним завданням підтримання ситуативної обізнаності;

- попри те, що сучасний підхід до організації пошуково-рятувальної діяльності в НАТО передбачає її міжвидовий характер та охоплює всі категорії особового складу, провідну роль у розвитку цього напрямку відіграють ПС. Це зумовлено як історичними передумовами, так і тим, що польоти авіації потребують здійснення ПРЗ на постійній основі;

- вивчення та впровадження міжнародних нормативних документів є основною передумовою досягнення взаємосумісності з іншими міжнародними суб'єктами пошуково-рятувальної діяльності. Водночас слід відмітити позитивний вплив цього процесу і з погляду перейняття передового світового досвіду, а також налагодження взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема і з питань одержання допомоги;

- позитивна тенденція щодо запровадження документів НАТО з пошуково-рятувальної діяльності в ЗСУ дає підстави припустити можливість їх закріплення в національній нормативній базі в середньостроковій перспективі.

Перелік літератури

1. Правила пошуково-рятувального забезпечення польотів державної авіації України [Електронний ресурс] : затверджені наказом Міністерства оборони України № 736 від 29 грудня 2016 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0175-17#Text>.

2. Доктрина «Пошук та рятування» [Електронний ресурс] : ВКП 3-00(03).01 : затверджена начальником Генерального штабу Збройних Сил України від 23.01.2021 /

Центр управління пошуково-рятувальним забезпеченням польотів авіації Збройних Сил України. – [Вінниця] : 2021. – 36 с. // G7. Командування Сил територіальної оборони Збройних Сил України. – Режим доступу : <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Доктрина-Пошук-i-рятування.pdf>.

3. EU Military Concept for Personnel Recovery [Електронний ресурс] : EEAS(2017) 1287 REV 7 / [European Union Military Staff] // Council of the European Union. – Режим доступу : <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11170-2018-INIT/en/pdf>.

4. Allied Joint Doctrine for Recovery of Personnel in a Hostile Environment (AJP-3.7) [Електронний ресурс] // Guidance. GOV.UK. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-recovery-of-personnel-in-a-hostile-environment-ajp-37>.

5. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

6. Zieliński T. General Assumptions of Personnel Recovery within in the Context of Doctrinal Regulations [Електронний ресурс] / T. Zieliński // Zeszyty Naukowe AON. – 2012. – No 2 (87). – P. 201–216. – Режим доступу : <https://publisher.spanel.com/api/files/view/40108.pdf>.

7. Pera L. Personnel Recovery. Strategic Importance and Impact [Електронний ресурс] / L. Pera, P. D. Miller, D. Whitcomb // Air & Space Power Journal. – 2012. – Vol. 26, Issue 6. – P. 83–112. – Режим доступу : https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Volume-26_Issue-6/F-Pera-Miller-Whitcomb.pdf.

8. Barone T. Joint Personnel Recovery 2040. A Study in Search of a Global Perspective [Електронний ресурс] / T. Barone // The Journal of the JAPCC. – 2020. – Journal Edition 29. – P. 37–41. – Режим доступу : <https://www.japcc.org/articles/joint-personnel-recovery-2040>.

9. Magi A. Joint Personnel Recovery in an Urban Environment [Електронний ресурс] / A. Magi, J. A. Gonzalez, B. Nielsen, M. Gazzaniga // Joint Air Power Competence Centre. – Режим доступу : <https://www.japcc.org/white-papers/joint-personnel-recovery-in-an-urban-environment>.

10. Personnel Recovery. That Others May Live to Return with Honour [Електронний ресурс] : A Primer // Joint Air Power Competence Centre. – Режим доступу : <https://www.japcc.org/white-papers/personnel-recovery>.

11. Зарецька Н. С. До питання стандартизації реінтеграції персоналу сил оборони після перебування в ізоляції [Електронний ресурс] / Н. С. Зарецька, К. В. Єргідзей, О. Г. Жук // Вісник Національного університету оборони України. – 2024. – № 4 (80). – С. 47–59. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-80-4-47-59>.

12. Ширококов Ю. М. Психологія військового полону : дис. ... док. псих. наук : 19.00.09 / Ширококов Юрій Миколайович ; ХНУПС. – Харків, 2020. – 473 с.

13. Худов Г. В. Математична формалізація завдання пошуку повітряного судна, яке зазнало лиха, авіаційними засобами [Електронний ресурс] / Г. В. Худов, І. Ю. Грідасов, Є. І. Жилін // Системи озброєння і військова техніка. –

2024. – № 1 (77). – С. 117–123. – Режим доступу : <https://doi.org/10.30748/soivt.2024.77.17>.

14. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // NATO Standardization Office. NSO Public Site. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

15. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // NATO Standardization Office. NSO Protected Site. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/protected/nsdd>.

16. Електронна база військових стандартів України [Електронний ресурс] // MILSTAND. – Режим доступу : <https://milstand.knu.ua>.

17. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // Standards Central. – Режим доступу : <https://publishers.standardsstech.com/stgnet>.

18. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // GlobalSpec. – Режим доступу : <https://www.globalspec.com>.

19. Про питання військової стандартизації [Електронний ресурс] : наказ Міністерства оборони України № 56 від 24 лютого 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Затверджує Положення про військову стандартизацію та Порядок розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#n15>.

20. Annex 12 to the Convention on International Civil Aviation. Search and Rescue [Електронний ресурс] / ICAO. – 9th ed. – [Montréal], 2024. – 38 p. – Режим доступу : <https://elibrary.icao.int/product/475547>.

21. International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual [Електронний ресурс] : IAMSAR Manual. In 3 v. Volume I. Organization and Management / ICAO, IMO. – 12th ed. – [London], 2022. – 154 p. – Режим доступу : <https://doi.org/10.62454/KK960E>.

22. International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual [Електронний ресурс] : IAMSAR Manual. In 3 v. Volume II. Mission Coordination / ICAO, IMO. – 9th ed. – [London], 2022. – 539 p. – Режим доступу : <https://doi.org/10.62454/KH961E>.

23. International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual [Електронний ресурс] : IAMSAR Manual. In 3 v. Volume III. Mobile Facilities / ICAO, IMO. – 12th ed. – [London], 2022. – 275 p. – Режим доступу : <https://doi.org/10.62454/KK962E>.

24. Standardization of Reintegration : NATO Standard : APRP-3.3.7.2. – Edition A, version 1. – [Effective from 12 October 2017]. – [Brussels] : NSO, 2017. – 18 p.

25. PR Staffs Training Standard : NATO Standard : APRP-3.3.7.4. – Edition A, version 1. – [Effective from 20 February 2020]. – [Brussels] : NSO, 2020. – 47 p.

26. The NATO Survival, Evasion, Resistance and Extraction (SERE) Training Standard : NATO Standard : APRP-3.3.7.5. – Edition B, version 1. – [Effective from 15 February 2024]. – [Brussels] : NSO, 2024. – 68 p.

27. Personnel Recovery Tactics, Techniques and Procedures (TTPs) : NATO Standard : APRP-3.3.7.7. – Vol. I, edition A, version 2. – [Effective from 13 November 2019]. – [Brussels] : NSO, 2019. – 166 p.

28. Personnel Recovery Tactics, Techniques and Procedures (TTPs) : NATO Standard : APRP-3.3.7.7. – Vol. II,

edition A, version 2. – [Effective from 13 November 2019]. – [Brussels] : NSO, 2019. – 114 p.

29. Personnel Recovery Tactics, Techniques and Procedures (TTPs) : NATO Standard : APRP-3.3.7.7. – Vol. III, edition A, version 2. – [Effective from 13 November 2019]. – [Brussels] : NSO, 2019. – 57 p.

30. Horse Collar / Rescue Strop Type Helicopter Hoisting Gear : NATO Standard : APRP-3.3.7.9. – Edition A, version 1. – [Effective from 14 December 2021]. – [Brussels] : NSO, 2021. – 16 p.

31. Personnel Recovery in NATO Operations : ACO Directive 080-101 / [NATO]. – [Mons, Belgium] : [SHAPE], 2015. – 53 p.

32. Personnel Recovery in NATO Operations : ACO Manual 080-071 / [NATO]. – [Mons, Belgium] : [SHAPE], 2016. – 309 p.

33. Covert Search and Rescue Electronic Systems (CSARES) : STANAG 7007. – Edition 3. – [Effective from 13 May 2008]. – [Brussels] : NSA, 2008. – 8 p.

34. Search And Rescue : ATP-10(D). – [Effective from 10 January 1995]. – [Brussels] : MAS, 1995. – 302 p.

35. Combat Search and Rescue (CSAR) : ATP-62. – [Effective from 20 November 2000]. – [Brussels] : MAS, 2000. – 169 p.

36. Aerial Recovery Equipment and Techniques for Helicopters : NATO Standard : ATP-3.2.49.2.4. – Edition A, version 1. – [Effective from 29 September 2022]. – [Brussels] : NSO, 2022. – 38 p.

37. Medical Training and Equipment Requirements for Search and Rescue (SAR) and Combat Search and Rescue (CSAR) Missions : NATO Standard : AAMedP-1.12. – Edition B, version 1. – [Effective from 13 February 2024]. – [Brussels] : NSO, 2024. – 24 p.

38. ANC Technical Panels [Електронний ресурс] // ICAO. – Режим доступу : <https://www.icao.int/about-icao/AirNavigationCommission/Pages/anc-technical-panels.aspx>.

39. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // European Personnel Recovery Centre. – Режим доступу : <https://www.eprc.org>.

40. [Головна сторінка сайту] [Електронний ресурс] // Joint Air Power Competence Centre. – Режим доступу : <https://www.japcc.org>.

41. Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів : ДСТУ 1.7:2015 (ISO/IEC Guide 21-1:2005, NEQ; ISO/IEC Guide 21-2:2005, NEQ). – На заміну ДСТУ 1.7:2001 ; чинний від 2015-08-19. – К. : ДП «УкрНДНЦ», 2015. – IV, 30 с.

42. Бойовий статут Повітряних Сил «Пошуково-рятувальні операції» : БП 3-38(01).01 / Командування підготовки КПС ЗСУ, ХНУПС – [Вінниця] : [б. в.], 2020. – 34 с.

43. Пошуково-рятувальна діяльність. Підготовка з виживання, уникнення захоплення у полон, стійкості у полоні та евакуації (SERE) (STANAG 7196 Ed. 2 / APRP-3.3.7.5 Ed. B «The NATO Survival, Evasion, Resistance and Extraction (SERE) Training Standard», MOD) : ВСТ 306.001:2024(01). – Чинний від 10.12.2024. – К. : [б.в.], 2024. – 77 с.

44. Пошуково-рятувальне забезпечення. Керівництво з пошуково-рятувальних операцій (STANAG 3552 Ed. 9 / ATP-10 Ed. D «SEARCH AND RESCUE MANUAL», IDT) : ВСТ 01.113.002 – 2023 (02). – Чинний від 05.06.2023. – К., 2023. – 307 с.